

**ПРАВИТЕЛСТВЕНА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ – БЪДЕЩЕТО В
ОТНОШЕНИЯТА ЗДРАВНА СИСТЕМА – ПАЦИЕНТ В БЪЛГАРИЯ**

Геновева Бакърджиева

*Министерство на здравеопазването, Отдел „Управление на международни проекти“,
София, пл. „Света Неделя“ №5, e-mail: genoveva_b@yahoo.com*

**GOVERNMENTAL SOCIAL RESPONSIBILITY – THE FUTURE OF THE
RELATIONSHIP BETWEEN HEALTH SYSTEM AND PATIENT IN BULGARIA**

Genoveva Bakardzhieva

*Ministry of health, Department, Department "International Project Management",
Sofia, No 5 Sveta Nedelya sqr., e-mail: genoveva_b@yahoo.com*

ABSTRACT

Social responsibility is a strategic choice in the management of any organization that strives through responsible attitude to society, environment and health to integrate itself better into the environment in which it operates. There is no uniform definition of the term "social responsibility" that would contain an exhaustive list of all its characteristic features. For this reason we can speak only of the existence of a single opinion on the general characteristics of social responsibility, which contains negative components, i.e. "What is not social responsibility." The International Institute for Sustainable Development (IISD) defines the term "social responsibility" as a general term in the context of sustainable development. The social responsibility standards are related to the contributions that organizations make in balancing the pillars of sustainable development - economic growth, community development, environmental protection and public healthcare. In Bulgaria the topic of social responsibility has not found yet a leading position neither in the due realization of the governmental strategies, nor in the corporate strategies, policies, plans and programs.

It still has not been recognized as a widespread practice. Organizations in the developed European countries which Bulgarian organization strive to actively cooperate with have long traditions in leading a consistent social and health policy. Therefore the problems of the socially responsible management can hardly be ignored and will play an increasing role in the coming years. Along with economic growth and full employment in the process of integration with the EU, the social unity of society becomes an issue of great importance. It can not be achieved without the active cooperation of the state institutions in close cooperation with the business and civil society actors.

In conclusion when it comes to social responsibility it involves commitment of the governmental institutions and business to the community, going beyond their economic functions and involvement in social activities to the extent that they become an invariable part of their activity. Assumption of social responsibility is a matter of voluntary decision, making it happens depends not only on the maturity and the current state the macro environment but also on the individual organization.

Key words: *social responsibility, health, government institutions*

I. ВЪВЕДЕНИЕ

В световен мащаб проблемът за правителствената социална отговорност не е нов. Още през тридесетте години на миналия век започват дискусии за това как трябва да се служи на обществото. През 60-те години в САЩ се разработват идеи за социална отговорност, а масовите враждебни поглъщания през 80-те засилват интереса към темата¹. Концепцията за

¹ Hodgetts, R., D. Kuratko, Management. Harcourt Brace Jovanovich Publisher, 1998.

социална отговорност придобива особено голяма популярност и различно съдържание в условията на ускорена глобализация.

Международният институт за устойчиво развитие (IISD) интерпретира термина „социална отговорност“ като по-общо понятие в контекста на устойчивото развитие. Тук стандартите за социална отговорност се отнасят към заслугите на организациите при балансиране на стълбовете на устойчиво развитие - икономически растеж, развитие на обществото, защитата на околната среда и здравеопазване.

Интеграцията на България в Европейския съюз налага покриването на важни изисквания, едно от които е социално отговорното поведение на съвременните организации. Темата за социална отговорност у нас все още не е намерила своето място, нито подобаващата реализация в правителствените и фирмените стратегии, политики, планове и програми. Тя все още не се е утвърдила като масова практика. Организациите в развитите европейски страни, към пълноправното сътрудничество, с които България се стреми, имат солидни традиции в провеждането на последователна социална политика. Ето защо проблемите на социално отговорното управление трудно могат да бъдат пренебрегвани в бъдеще. Темата за социалната спойка на обществото е водеща, наред с икономическия растеж, пълната заетост и процеса на интегрирането с ЕС. Тя не може да се постигне без активното съдействие на държавните институции, в тясно сътрудничество с бизнеса и субектите на гражданското общество. Изключително важна роля в този процес е отредена на съвременния мениджмънт.

Днес социално отговорно поведение все повече се утвърждава като²:

- Необходима стратегия;
- Важна управленска компетенция;
- Съществен компонент на организационната култура;
- Фактор, определящ облика на институцията;
- Стратегическо предимство;

Съвременната публична организация е «социален актьор». Тя може да организира и финансира значими и полезни за обществото и отделни проблемни групи инициативи, да участва в политиката за тяхното утвърждаване и за разширяване на обхвата им.

Социалната отговорност обхваща ангажиментите на държавните институции и бизнеса към обществото, разширяването на техния кръг извън икономическите функции и включването на социалните и здравните дейности като необходимоприсъщи. Поемането на социална отговорност е акт на доброволност, който безспорно зависи от зрелостта и от моментното състояние както на макросредата, така и на отделната организация.

II. СЪЩНОСТ НА ПРАВИТЕЛСТВЕНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ

Правителствената социална отговорност /ПСО/ е нова концепция за правителствено поведение и отношение. Със значителното си удареие върху етиката на държавните институции тази концепция приема и обхваща идеята за бъдещите поколения и гарантиране на устойчиво развитие.

ПСО означава държавните администрации доброволно да включат грижата за социалните, здравните и екологичните въпроси в многообразието на своите административни дейности. Чрез анализ на дейността на правителствените институции се измерват резултатите по отношение на четири критерии: социални, икономически, екологични и здравни. По този начин държавната администрация е поставена стабилно в

²Вачкова, Е., Социалната отговорност в управлението на човешките ресурси - мода, претенция или необходимост, доклад на Национална конференция с чуждестранно участие: «Предизвикателства пред управлението и развитието на човешките ресурси през 21. век в България», Варна, 1-2 юни 2001.

контекста на обществото по отношение на постоянните си взаимодействия със социалните и уязвими групи и техните различни очаквания.

Правителствената социална отговорност във всички дефиниции се приема като форма на държавно стратегическо управление, което поставя стандартите за ръководство на по-високо от правната принуда ниво, и се представят като система за управление на взаимоотношенията между държавата и обкръжаващата я среда (заинтересованите страни).

Правителствените институции работят по един социално отговорен начин, като гарантират:

- Ефективно прилагане на законите и разпоредбите в работата и отношенията, така, че да насърчат съблюдаване на закона;

- Максимален принос и подкрепа за постигането на целите в областта на устойчивото развитие, поставени от правителството;

- Прозрачни действия и етично поведение в цялата държавна институция и в рамките на нейната сфера на влияние, така, че да отговарят на заинтересованите страни.

Примерни области на приложение на социална отговорност в системата на здравеопазване са: политика в областта на промоцията, превенцията и контрола на общественото здраве³; политика в областта на диагностиката, лечението и профилактика на национално значимите заболявания; безопасните условия на труд; поддържането на адекватно заплащане на труда, сигурност на разплащанията, допълнително медицинско и социално осигуряване, развитие на човешките ресурси чрез обучаващи програми и програми за подготовка и повишаване на квалификацията, подпомагане на работниците в критични ситуации.

В различните страни участието на държавата при решаването на социални проблеми се регулира в границите на съществуващото трудово, търговско, данъчно и екологично законодателство.⁴ От формите на влияние, проявявани от обкръжаващата среда (заинтересованите страни), могат да се формулират девет принципа:

1. Защита на общоприети ценности⁵

Терминът „уважение към ценностите“ е прието да се свързва с етиката. Етиката се възприема като поведение, съответстващо на стойностни принципи, които са общоприети и споделени. Според „Хартата на фундаменталните права на Европейския Съюз“, Съюзът е учреден при спазване на неделимите и универсални ценности за човешко достойнство, свобода, равенство, солидарност и здраве за всички. Той се основава на принципите на демокрацията, водещата роля и първенството на закона, и се стреми да допринесе за справедливото и устойчиво развитие.

2. Глобална отговорност

Иновативният аспект при прилагането на държавното управление въвежда концепцията за глобалната отговорност по отношение на поемането на ангажираност спрямо рисковете, на които е подложено обществото.

3. Непрекъснато усъвършенстване

Ангажиментът за непрекъснато усъвършенстване на дейността на държавните институции се изразява чрез принципа „да се предлагат по-добри услуги с по-малък разход на ресурси“.

³ Закон за здравето

⁴ Wheelen, L. and D. Hungar, Strategic Management and Business Policy. Addison Wesley. Sixth Edition, 1998.

⁵ Всеобща декларация за правата на човека, Приета и провъзгласена с резолюция 217 А (III) на Общото събрание на ООН от 10.12.1948 г. Издадена в сборник от международни документи, 1992 г.

4. Екологична отговорност

Съгласно този принцип държавните органи прилагат мерки за защита на околната среда. Мерките трябва да подпомагат намаляването на замърсяванията при източника и да предотвратяват проявяването на общи замърсяващи агенти и на други източници на замърсяване.

5. Принцип на разумността

Правителствените агенции, служещи на обществото, трябва да вземат предвид и да се грижат за всички последици и влияния от своите действия.

6. Отговорност за персонала

По силата на договора между служителите и работодателя, държавата регламентира и регулира взаимоотношението на горепосочените субекти с цел да им осигури здравословни и безопасни условия на труд.

7. Принцип на ангажираност и прозрачност

Прозрачността и оповестяването на поетите задължения от висшето ръководство е основна предпоставка за приемане и прилагане на принципите за устойчиво развитие.

8. Принцип на делегирането

Най-точно принципът се илюстрира чрез фразата „**Мисли глобално, действай локално**“. Колкото е по-децентрализиран процесът на вземане на решения, толкова по-ефективна е системата за управление.

9. Принцип за информиране, консултиране и съгласие

Държавната администрация трябва да спазва принципите на прозрачност, отчетност, почтеност, солидарност, решителност и справедливост спрямо обществото.

III. СЪЩНОСТ, ЦЕЛИ И ДЕЙНОСТИ НА ПРОЕКТ „SEE EoI/A/788/4.1/X „Правителствена социална отговорност: Иновативен подход на качество и резултатност в правителствените действия, Модел G.S.R.“

В България първите стъпки по въвеждането на принципите на Правителствената социална отговорност бяха направени чрез изпълнението на проект „Правителствена социална отговорност: Иновативен подход на качество и резултатност в правителствените действия, Модел G.S.R., финансиран по Оперативна програма „Югоизточна Европа“⁶, приоритетна ос 4 „Изграждане на транснационални мрежи за зони на устойчив растеж“, област на интервенция 4.1 „Разрешаване на основните проблеми, засягащи градските зони и регионалните системи на населените места“. Водещ партньор на проекта е гръцката организация за стандартизация - Hellenic Organisation for Standartization (ELOT). В проекта участваха още 10 партньора между, които и **Министерство на Здравеопазването**. Главната цел на проекта GSR бе подпомагане на цялостното развитие на регионите от ЦИЕ, чрез подготовка на конкретни предложения за промени в обществото, които пряко или непряко да окажат въздействие върху всички аспекти на публичния сектор, в т.ч. икономиката, здравеопазването и околната среда. В България проектът се изпълни от Министерство на здравеопазването и обхващаше здравеопазването, като главен приоритет от програмата на кохезионната политика. Пилотното изпълнение на проекта отговори и на други две цели – насърчаването на равномерно териториално развитие и опазване на околната среда.

⁶ Програма за транснационално сътрудничество "Югоизточна Европа" , <http://www.southeast-europe.net/hu/>

Основните дейности по проекта бяха⁷:

а) Разработване на проект на „Документ за стандартизация” на „социална отговорност” за държавните институции въз основа на преглед, сравнителна оценка и включване на съответните най-добри практики, стандарти и кодекси;

б) Разработване на Модел за управление на системата (GSR модел) и на поддържащи методологични инструменти, чието прилагане може да доведе до удовлетворяване на критериите на стандарта и изискванията на профила за GSR. Моделът е генеричен и приспособим към съществуващата система и конкретните потребности на всяко звено;

в) Създаване на компетентна „Транснационална експертна мрежа за GSR” и модел на приложение на съответните пилотни стратегии с акцент върху укрепване на капацитета на участниците и върху внедряването на Механизма на GSR в „пилотните сектори” на избраните държавни агенции. Пилотните стратегии включват:

- повишаване осведомеността на държавните служители и на представителите на ключовите участници/заинтересовани страни във всички допустими категории във всеки целеви регион, консултиране, разработване, планиране и организиране на семинари за обучение по добри практики и социална отговорност в публичния сектор;

- оценка на целевите звена (държавните институции) и разработване на „планове за преход” за постигане на критериите на Профила на GSR – специфика, адаптация и включване на системата за модел на GSR за всяка участваща институция. Наблюдение и оценка на резултатите, разработване на план за устойчивост и последващо прилагане.

С изпълнението на проекта се постигнаха следните резултати:

- Разработен механизъм за GSR – интегриран, новаторски и ефективен инструмент, готов за прилагане;

- Пилотно прилагане на модела, подпомагане, тестване и подобрене на продуктите в системата на здравеопазването;

- Разпространение на принципите на GSR в традиционните политики, с участие на значителен брой представители от заинтересовани страни - медицински специалисти, представители на пациентски организации, експерти от МЗ и РЗИ;

- Включване на елементите от Механизма за GSR (Система за сертифициране на стандартни модели) в политики и мерки в сферата на здравеопазването;

- Усъвършенстване на компетенциите на институциите в публичния сектор, „организационната култура”, качеството и социалната отговорност.

- Обучение на експертите от заинтересовани страни от всички категории като ЛЗ, РЗИ и др.;

- Изготвяне, отпечатване и разпространение на информационни материали – брошури, списание, интернет сайт;

- Проведени съвместни заседания на представители от държавите от ЮИЕ, изпълняващи проект GSR с цел стартиране изграждането на „Транснационална експертна мрежа за GSR”.

В заключение, за да имат икономически смисъл дейностите по ПСО и за да реализират своя максимален ефект, те трябва да бъдат втъкани в мисията, културата и климата на здравните институции⁸. За момента дейностите са откъслечни и не могат да бъдат идентифицирани в различните държавни институции. Въпреки това се забелязва ясна тенденция от страна на администрацията за въвеждане на стратегическия подход по отношение на решенията за дейности правителствената социална отговорност.

⁷ Работни документи по проект GSR

⁸ Национален Алианс за социална отговорност, <http://www.naso.bg/index.php>

Включването на български институции в разработването на научен модел за стандарт на правителствена социална отговорност е ключово събитие за развитието на страната⁹. Чрез създаването на стандарт за правителствена социална отговорност и прилагането му в една специфична и чувствителна област като здравеопазването, ще се създаде система, която да обобщи натрупания до момента опит, доразвивайки и внедрявайки го като нови добри практики.

Избраният път за реализирането му в България включва имплементирането на модела в цялостната здравна концепция на Министерство на здравеопазването. Моделът ще бъде подкрепен и доразвит чрез пилотно внедряване в регионалните местни самоуправляващи се единици – общините.

Правителствената социална отговорност е сравнително ново явление в публичния сектор на България, което тепърва ще се развива. Към момента Министерство на здравеопазването и Министерство на труда и социалната политика са ангажирани и изпълняват дейности за въвеждане и прилагане на принципите на ПСО.

Литература:

1. Hodgetts, R., D. Kuratko, Management. Harcourt Brace Jovanovich Publisher, 1998.
2. Вачкова, Е., Социалната отговорност в управлението на човешките ресурси - мода, претенция или необходимост, доклад на Национална конференция с чуждестранно участие: «Предизвикателства пред управлението и развитието на човешките ресурси през 21. век в България», Варна, 1-2 юни 2001.
3. Закон за здравето
4. Wheelen, L. and D. Hungar, Strategic Management and Business Policy. Addison Wesley. Sixth Edition, 1998.
5. Всеобща декларация за правата на човека, Приета и провъзгласена с резолюция 217 А (III) на Общото събрание на ООН от 10.12.1948 г. Издадена в сборник от международни документи, 1992 г.
6. Програма за транснационално сътрудничество "Югоизточна Европа" , <http://www.southeast-europe.net/hu/>
7. Работни документи по проект GSR
8. Национален Алианс за социална отговорност, <http://www.naso.bg/index.php>
9. Министерство на труда и социалната политика, <http://www.mlsp.government.bg>

⁹ Министерство на труда и социалната политика, <http://www.mlsp.government.bg>